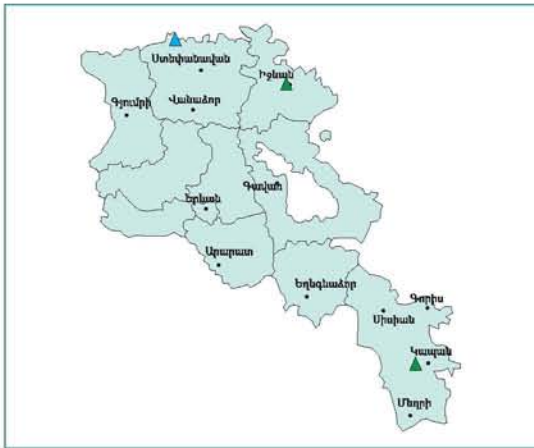

102. *Tragopogon tuberosus* K. Koch — Մինձ պալարակիր — Козлобородник клубеносный

VUB 1 ab(i,ii,iii) + 2 ab(i,ii,iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род *Tragopogon* L. Флора Армении,
9: 111–131. Koeltz Scientific Books.
Կազմող՝ Ն. Խանճյան
Compiler N. Khandjyan

Կարեգործիչ: Խոցելի տեսակ է: Կովկասի Լեռնային է: Տարածման շրջանի մակերեսը 20000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 2000 քառ. կմ–ից պակաս:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ 35–70 սմ բարձրությամբ, պալարանման հաստացած արմատով: Արմատամերձ տերևները՝ երկար, գծային, ցողունայինները՝ հիմքի մասում շատ լայնացած, դեպի վեր աստիճանաբար նեղացող: Ցողունը՝ ուղիղ, չճյուղավորված: Շաղկապները՝ զամբյուղների տակ չհաստացած կամ պտղի ժամանակ քթեակի հաստացող: Շաղկենները՝ վառ դեղին: Շածկոցի քթերը՝ ծաղիկներին հավասար: Մերմիկները՝ քմբկավոր–քմբկավոր, կաուցը՝ սերմիկի լայնացած մասից կարճ կամ դրան հավասար: Պապուսը կազմված է հիմքում օղակաձև ձուլված փետրաձև մազիկներից:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Իջևանի (Իջևան), Լոռու (Շահնազար) և Զանգեզուրի (Կապան) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO՝ 6230 քառ. կմ, AOO՝ 12 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 3: Ընդհանուր արևալը, բացի Հայաստանից, ընդգրկում է Նախակովկասը, Դաղստանը, Արևելյան Անդրկովկասը: Ամենուրեք հանդիպում է հազվադեպ:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին և միջին լեռնային գոտիներում ծ. մ. 800–1600 մ բարձրությունների վրա, տափաստաններում և մարգագետիններում, քիտաների մեջ: Շաղկում է ապրիլ–մայիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հունիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանների սահմանափակություն, աճելավայրի կորուստ՝ կապված քաղաքաշինության և ճանապարհաշինության հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության համար գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. Endemic of the Caucasus. The extent of occurrence is less than 20000 km², the area of occupancy is less than 2000 km².

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 35–70 cm. Root thickened, tuber-shaped. Basal leaves long, linear; cauline ones very dilatate at base, gradually narrowing towards the tip of stem. Stem erect, unbranched. Peduncle not thickened. Involucre phyllaries equal to flowers. Flowers bright yellow. Marginal achenes muriculate–squamos, rostellum shorter than dilatate part of achene or almost equal to it. Pappus of connate at base, pinnate hairs.

Distribution. In Armenia it grows in Idjevan (Idjevan), Lori (Shahnazar) and Zangezur (Kapan) floristic regions. EOO is 6230 km², AOO is 12 km². The number of locations is 3. Besides Armenia the species grows in Ciscaucasia, Dagestan, East Transcaucasia. It is rare everywhere.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 800–1600 meters above sea level, in the steppes and meadows, among steppe shrubs. Flowering from April to May, fruiting in June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by city and road constructions.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: search of new habitats, monitoring of the state of the population.

103. *Leontice armeniaca* Boiv. — Առյուծաթաթ հայկական — Леонтика армянская

EN B 1 ab(i,ii,iii,iv) + 2 ab(i,ii,iii,iv)

© Կամիլլա Թամանյան
© Kamilla Tamanyan

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Ներկայումս հայտնի է մեկ մասնատված պոպուլյացիա: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը՝ 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում՝ կապված աճեցվածքների պայմանների փոփոխության հետ, առաջին հերթին տարածքները գյուղատնտեսական հանդակների համար յուրացման պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ պալարաման փքված ստորերկրյա մասով և եռմասնյա տերևներով: Թխակապույտ բույս՝ 10–25 սմ բարձրությամբ: Ծաղիկները դեղին, հավաքված ողկույզում: Պտուղը՝ օվալ տուփիկ:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Արարատյան հարթավայր, Երասխի լեռնաշղթա, Ուրծի լեռնաշղթայի ստորոտ): EOO 460 քառ. կմ է, AOO՝ 40 քառ. կմ է: Լոկալիտները՝ 4: Հայաստանից բացի, հանդիպում է Նախիջևանում և Հյուսիսային Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտու ծ. մ. 900–1200 մ բարձրությունների վրա, կիսաանապատում, չոր քարքարոտ, աղային-կավոտ լանջերին: Ծաղկում է ապրիլ-մայիս ամիսներին, պտղաբերում՝ մայիս-հունիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճեցվածքների կորուստ կամ դեգրադացիա՝ կապված գյուղատնտեսական հանդակների ընդարձակման և արածեցման հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ՝ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճեցվածքներ հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. At present one population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy as a result of the use of habitats for arable lands.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial glaucous herb, 10–25 cm. Subterranean part tuber-shaped, inflated. Leaves terete. Flowers yellow, in racemes. Fruit-oval capsule.

Distribution. In Armenia it is met in Yerevan floristic region (the Ararat Plain, Yerakh mountain range, foothill of Urtz mountain range). EOO is 460 km², AOO is 40 km², the number of locations is 4. Besides Armenia it grows in Nakhichevan and North Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 900–1200 meters above sea level, in semi-deserts, on dry stony saline slopes. Flowering from April to May, fruiting from May to June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of arable lands and grazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Тахтаджян А. Л. 1954. Род Leontice. Флора Армении, 1: 229–230. Ереван.

Կազմող՝ Գ. Մ. Ֆայվուշ

Compiler G. M. Fayvush

104. *Myosotis propinqua* Fisch. et Mey. ex DC. — Ամմոռուկ ցեղակից — Незабудка родственная

$$ENB \mid ab(i, ii, iii, iv) + 2 ab(i, ii, iii, iv)$$

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Попова Т. Н. 1980. Род *Myosotis*. Флора Армении, 7:
238–250. Ереван.

Կազմող՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

Կարեգործի: Վստանգված առևտրի է: Հայտնի է, երկու ֆորթիստիկական շրջաններում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Աճում է ամառաային գոտում և կարող է հեշտությամբ անհետանալ անառաժների խտությունների պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր զորքի առաջին հրատարակության մեջ բնագրված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Միամյա բույս՝ 10–20 սմ բարձրությամբ, տերևները՝ վարդակալով, երբեմն ուղիղ բարձր ցողուն առաջացնող: Յուղունի թավառությունը ստորին մասում խառնված–բլթա՝ հորիզոնական երկար մագիկներին: Ծաղկաբույլը՝ բազմածաղիկ, ցողունի տերևակալած մասինց մի վաղը հեռացած: Ծաղկակաթերը գերազանցում են բաժակին ոչ ավելի քան 2 անգամ: Պսակը՝ երկնագույն, 4–5 մմ պարսպաձև, տափակ ետծարով: Պտուղը՝ էրեմը, հիմքի մոտ սպիտակ մասիկ հավերակով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Ջանգեզուրի («Շիկահող» պետական արգելոց) և Մալաթի (Գողթանի լեռնանցյուղեր) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 125 քառ. կմ, AOO՝ 12 քառ. կմ, լավպիտաները՝ 3: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում, Հյուսիսային Իրաքում և Հյուսիսային Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզիոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1100–1800 մ բարձրությունների վրա, ամառամերձում: Մտկվում է մսուխ–հունիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հունիս–հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակչության շրջաններ, անտառների հատում:

Պահպանության միջոցառումներ: Պաշտպանության մի մասը պահպանվում է «Շիկանո» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պաշտպանության վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. It is known in two floristic regions. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². It grows in forest belt and can easily disappear as a result of deforestation.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual plants with basal leaf rosette. Stem in the lower part perplexed-lanate. Inflorescence many-flowered. Pedicels not more than 2 length of calyx. Corolla light blue, 4–5 mm in diameter, limb flat. Mericarps with white fleshy caruncle.

Distribution. In Armenia it occurs in Meghri (Goghtan Mountain) and Zangezur ("Shikahogh" State Reserve) floristic regions. EOO is 125 km², AOO is 12 km², the number of locations is 3. Besides Armenia it grows in Nakhichevan, North Iraq and North Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1100–1800 meters above sea level, in the forests. Flowering in May–June, fruiting in June–July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, forest devastation timber cutting.

Conservation actions. Part of the population grows in "Shikahogh" State Reserve. Necessary: monitoring of the population state.

105. *Nonea polychroma* Selvi et Bigazzi — Նոնեա բազմազույն — Ноней многоцветная

EN B 1 ab(i,ii,iii,iv) + 2 ab(i,ii,iii,iv)

© Էլեոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Կարևորիք: Վտանգված տեսակ է: Հայտնի է մեկ ֆլորիստիկական շրջանում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակը նկարագրվել է 2001 թ.–ին Արևմտյան Հայաստանից և հայտնաբերվել Հայաստանում 2002 թ.:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Երկամյա կամ բազմամյա բույս՝ մինչև 35 սմ բարձրությամբ, կոշտ բաժանաբար: Ցողունները՝ բազմաթիվ վաղված կամ բարձրացող: Մաղկերույթը՝ ստորի ժամանակ երկարացող: Տերևները՝ կանաչավուն, նստադիր, նշտարած, սուր: Բաժակը՝ 5 մմ երկարությամբ: Մաղկները՝ բազմաթիվ, ներսից դեղնավուն դեպի վերև՝ վարդագույն–կապույտի վաղված: Պտուղները՝ մանր, երկկամս:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Խոր Վիրապ, Արարատ, Վեդի, Երասխի լեռնաշղթայի կիրճ): EOO 42 քառ. կմ է, AOO՝ 12 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 3: Հայաստանից բացի, աճում է Անատոլիայում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է սառնիկ լեռնային գոտում, ծ. մ. 800–1000 մ բարձրությունների վրա, չոր քարաքարտ լանջերին, կիսասանապատում: Մաղկում է մայիս ամսին, պտղաբերում՝ հունիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ հողերի յուրացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ, ստեղծել մոտ ԲՀՊՏ Երասխի լեռնաշղթայի վրա:

Category. Endangered species. It is found in one floristic region. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species was described from Turkish Armenia in 2001, while in 2002 it was discovered in Armenia.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Glandulose–hispid biennial or perennial herb up to 35 cm, with diffuse rosette. Stems numerous, prostrate or ascending. Leaves 20–30 x 0.3–0.6 cm, dull green, sessile. Inflorescence elongating after flowering. Flowers numerous, almost sessile. Calyx tubular, 5 mm long. Corolla patelliform, exceeding the calyx; tube yellow, straight; limb pink, turning to red and then to blue, with bright yellow strip in gorge. Anthers yellow, prominent from corolla tube. Nutlets small, almost reniform.

Distribution. In Armenia it grows in Yerevan floristic region (Khor Virap, Ararat, Vedi, gorge of Yerakh mountain range). EOO is 42 km², AOO is 12 km², the number of locations is 3. Besides Armenia it grows in Anatolia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 800–1000 meters above sea level, on dry stony slopes, in semi–deserts. Flowering in May, fruiting in June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by arable land expansion.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, establishment of specially protected nature area in Yerakh mountain range.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Selvi F., Bigazzi M. 2001. The *Nonea pulla* group (Boraginaceae) in Turkey. Plant Syst. Evol., 227: 1–26.

Կազմող՝ Կ. Գ. Թամանյան
Compiler K. G. Tamanyan

106. *Nonea rosea* (M.Bieb.) Link. — Նոնեա վարդագույն — Нонеея розовая

VU* B 1 ab(i,ii,iii,iv) + 2 ab(i,ii,iii,iv)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.

Попова Т. Н. 1980. Род *Nonea*. Флора Армении, 7: 228–237. Ереван.

Կազմող՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

Կարեգործիչ: Խոցելի տեսակ է: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Տեսակի հիմնական տարածման շրջանը գտնվում է Հայաստանի սահմաններից դուրս, հետևաբար սպառնալիքի կարգավիճակը իջեցվել է մինչև VU:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ բնոգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Երկամյա կոշտ քաղցրաբույս՝ բույս՝ մինչև 25 սմ բարձրության: Բաժակը՝ խաղողակաճ, մինչև կեսը բաժանված 5 նեղ առամիկների: Մաղիկները՝ քաղցրաբույս, միմյանցից հեռացած, պնակաճ, մանուշակավարդագույն կամ կապտավուն: Փռնածոները՝ դեղին: Պատույնները՝ գլանաճ:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Մեղրու (Շվանիձորի և Արարայի շրջակայք, լեռնագագաթ՝ Բերդարար) և Զանգեզուրի («Շիկահոօ») պետական արգելոց, լեռնագագաթ՝ Խոստաուփ) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 935 քառ. կմ է, AOO՝ 24 քառ. կմ, բնակչություններ՝ 6: Ընդհանուր առեալը բնոգրկում է Արևելյան Կովկասը, Անդրկովկասը, Հյուսիսարևելյան Անատոլիան, Հյուսիսային Իրաքը և Հյուսիսային Իրանը:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1200–1500 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին: Մաղկում է մայիսին, պտղաբերում՝ հունիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանի սահմանափակություն, բնակավայրի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ կապված տարածքի յուրացման հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պապուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Շիկահոօ» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պապուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Vulnerable species. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The main area of distribution of the species is situated beyond the borders of Armenia, thus the category of threat has been downgraded to VU.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Biennial hirsute herbs, up to 25 cm. Flowers remote. Calyx tubular, divided to 5 narrow teeth. Corolla scutellate, violet–pink or bluish. Mericarps straight, vertically oblong, with upright apex and narrow ring at base.

Distribution. In Armenia it occurs in Meghri (surroundings of Shvanidzor and Aldara villages, mountain Berdakar) and Zangezur (“Shikahogh” State Reserve, mountain Khustup) floristic regions. EOO is 935 km², AOO is 24 km², the number of locations is 6. The general area of distribution comprises East Caucasus, Transcaucasia, North–East Anatolia, North Iraq and North Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1200–1500 meters above sea level, on dry stony slopes. Flowering in May, fruiting in June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by expansion of arable land.

Conservation actions. The part of the population grows in “Shikahogh” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state.

107. *Paracaryum laxiflorum* Trautv. — Պարակար նուրածաղիկ — Паракариум рыхлоцветковый

$$CR B 1 \ ab(i, ii, iii, v) + 2 \ ab(i, ii, iii, v)$$

© Կամիլլա Թամանյան
© Kamilla Tamanyan

Կարեգործիա: Կրիստիակյան վիճակում զանվոդ տեսակ է: Հայանի է մեկ ֆորթատիկական շրջանում: Տարածման է բնակություն շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Հիմնական սպառնալիքը արեալի սահմանափակությունն է և գերարածեցումը:

Հայաստանի Կաթնի գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CTES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Երկամյա կամ բազմամյա ոչ խիտ խառնածն—մագուռ բույս՝ 20–40 սմ բարձրությամբ: Արմատամերձ եւ ստորին ցաղրմային տերևները՝ երկար կոերթով, երկարավուն—նշտարածն: Մտղկաբույլը՝ հորանածն 2 զազաքնային եւ մի բանի եզրային յարքներով: Բաժակը՝ համալրյա մինչև ինքը բաժանված նեղ—նշտարածն մատերի: Պսակը՝ մանր, սովորաբար մուգ ծիրանագույն: Ընկույզիկները՝ յատկապես գնդաձև, չփրված, տափակ—մանր—սրտատմ եւ կարճ փչիկներով ծածկված քնով:

Տարածում: Հանդիպում է միայն Շիրակի ֆորիստիկական շրջանում (Ջաջուռի լեռնանցք, լեռնագագաթ Յվասար): AOO 8 քառ. կմ է, բնակիչներին՝ 1: Հայաստանից բացի, աճում է Արևելյան Ամառայիսում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզիոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1700–2000 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին: Մտնում է հունիսին, պտույտբերում՝ հուլիսին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակչության շրջաններ, աճելավայրերի կորստաւ կամ դեգրադացիա՝ գերաբաժեցման հետևանքով:

Պատկանություն միջոցառումներ: Պատկանություն գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պայույսցիայի վիճակի մոնիթորինգ, ստեղծել նոր ԲՀՊՏ Շիրակի լեռնաշղթայի վրա:

Category. Critically endangered species. It is found in one floristic region. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The main threat is restricted area of distribution and overgrazing.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Biennial or perennial hispid herbs, 20–40 cm. Basal and lower cauline leaves long-petiolate, elongate-lanceolate. Inflorescence panicle. Calyx almost to base divided to narrowly lanceolate lobes. Corolla small, usually dark purple. Nutlets compressed-globose, with flat, acute-denticulate and aculeolate wing.

Distribution. In Armenia it occurs only in Shirak floristic region (Djadjur mountain pass, mountain Tslasar). AOO is 8 km², the number of locations is 1. Besides Armenia it grows in East Anatolia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in upper mountain belt, at the altitudes of 1700–2000 meters above sea level, on dry stony slopes. Flowering in June, fruiting in July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by overgrazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, establishment of specially protected nature area on Shirak mountain range.

Սկզբնաղբյուրներ\References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հեղբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA.
Аветисян Е. М. 1980. Род *Paracaryum*. Флора Армении,
7: 265–268. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 77. Ереван.

Կազմող՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

108. *Rochelia cardiosepala* Bunge — Ուխտեղի սրբաձև արածակ — *Рохелия сердцевидночашечная*EN B 1 *ab(i,ii,iii,v)* + 2 *ab(i,ii,iii,v)*

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Аветисян Е. М. 1980. Род *Rochelia*. Флора Армении, 7: 260–264. Ереван.
Կազմող՝ Կ. Գ. Թամանյան
Compiler K. G. Tamanyan

Կարեգործիչ: Վասնզված տեսակ է: Հանդիպում է երկու ֆլորիստիկական շրջաններում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ–ից պակաս է: Հիմնական վտանգներն են սահմանափակ արեսայր և զերարածեցումը:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէ:

Ընդգրկված չէ CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Միամյա բույս՝ 5–20 սմ բարձրությամբ, առնելով կամ քթեկալի հեռացած խոզաններով: Արմատամերձ տերևները՝ էլիպսոձև, ցողունայինները՝ նեղ նստադիր, վերինները՝ գծային, երկու կողմից առնելով խոզանավոր: Խոզանները՝ նստած քմբիկների վրա: Պաղատու ուկույզները՝ փախ: Ծաղկակոթերը՝ բարակ, բերված: Պսակը՝ կապույտ, համարյա բաժակին հավասար: Բաժակաթերթերը՝ սլալի ժամանակ մեծացող, ուղիղ սրտաձև–էռանկյուն, րրգածն մոտեցող: Ընկույզիկները՝ 2–ական, միասերմ:

Տարածում: Հանդիպում է Երևանի (Երանոսի լեռնաշղթա, լեռնագագաթ՝ Կոտուց) և Դարեղեգիսի (Վայքի շրջակայք) ֆլորիստիկական շրջաններում: ԵՕՕ 175 քառ. կմ է, ԱՕՕ՝ 12 քառ. կմ, լուկալիտները՝ 3: Ընդհանուր արեսայր ընդգրկում է Հարավային Անդրկովկասը, Անատոլիան, Միջին Ասիան, Իրաքը, Իրանը, Աֆղանստանը և Պակիստանը:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1400–1800 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին: Ծաղկում է հունիս ամսին, պտղաբերում՝ հուլիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ ղեգրադացիա՝ զերարածեցման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ՝ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. It is found in two floristic regions. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The key threats are restricted area of distribution and overgrazing.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Setose annual plant, 5–20 cm. Leaves torulose–setose; basal ones elliptic, cauline ones narrow, sessile, upper ones linear. Fertile racemes lax. Pedicels thin, nutant. Corolla light blue, almost equal to calyx. Sepals accrescent after flowering, straight, cordate–triangular, convergent. Nutlets by 2, covered with stellate–glochidiate hairs.

Distribution. In Armenia it occurs in Yerevan (Yeranos mountain range, mountain Kotuts) and Darelegis (surroundings of Vayk town) floristic regions. EOO is 175 km², AOO is 12 km², the number of locations is 3. The general area of distribution comprises South Transcaucasia, Anatolia, Central Asia, Iraq, Iran, Afghanistan, Pakistan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1400–1800 meters above sea level, on dry stony slopes. Flowering in June, fruiting in July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by overgrazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

109. *Alyssum hajastanum* V. Avet. — Վառվռուկ հայաստանյան — Бурчак аїастанский

ENB 1 ab(ii) + 2 ab(ii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Վառվռուկ տեսակ է: Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ պակաս է: Տեսակին սպառնում է անհետացում՝ կապված ռեկրեացիայի ակտիվացման և արածեցման հետ:

Ընդգրկված էր Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ 2՝ հազվագյուտ տեսակ կարգավիճակով:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 8–15 սմ բարձրությամբ, ծածկված առնելով թևալանման մագիկներով: Տերևները՝ հակաճառարածից մինչև գծային: Ցողունները՝ պարզ, չճյուղավորված: Պտղաբույրը թերևակի երկարավուն, առանցքից հեռացած պտղակոթերով: Պսակաթերթերը՝ զոմառտ դեղին: Կարճ առէջները՝ հիմքում ամբողջական հավերկով, երկար առէջները՝ ստորին մասում միակողմանի ասամմոսն թևով: Պսակաթերթերը՝ օվալ, 3,5–4 մմ երկարությամբ, առնակի ասակ գոգավոր, ծածկված առնելով թևալանման բազմաճառագայթ մագիկներով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Սևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Արտանիշ, Բաբաջան և Դարակ գյուղի միջև): AOO 12 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 2: Տարածությունը աճելավայրերի միջև 10 կմ է: Ընդհանուր արևալը Հայաստանից բացի, ընդգրկում է Հարավարևմտյան (Մախեթ) Անդրկովկասը:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է վերին լեռնային գոտու 2000–2300 մ բարձրությունների վրա, չոր լանջերին, գլխու մոսրամտառում: Ծաղկում է ապրիլ–մայիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հունիս–հուլիսին:

Մահմանափակող գործոններ: Տարածման շրջանի սահմանափակություն, փաթրաթիվ աճելավայրեր, ռեկրեացիոն ազդեցություն, արածեցում:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանվում է «Սևան» ազգային պարկի պահպանական գոտում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of Transcaucasia. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces extinction caused by the intensity of recreation and grazing.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 8–12 cm, covered with appressed squamose hairs. Leaves oblanceolate to linear. Stems simple, unbranched. Inflorescence elongating after flowering; fructifer pedicels patent. Petals pale yellow. Short stamens with free appendage at base; long ones with one-sided wings. Silicle oval, 3,5–4 mm long, sinuate under the style, covered with appressed squamose hairs.

Distribution. In Armenia it occurs only in Sevan floristic region (between the villages Artanish, Babadjan, Daranak). AOO is 12 km², the number of locations is 2, the distance between which is 10 km. Besides Armenia the main area of distribution comprises South–West Transcaucasia (Meskhetia).

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in upper mountain belt, at the altitudes of 2000–2300 meters above sea level, on dry slopes, in juniper open forests. Flowering in April–May, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, not numerous locations, impact of recreation, grazing.

Conservation actions. It is situated in the protective zone of “Sevan” National Park. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA

Аветисян В. Е. Род *Alyssum*. Флора Армении, 5:

184–203. Ереван.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 77–78. Ереван.

Վազմով Ն. Խանջյան

Compiler N. Khandjyan

110. *Arabis laxa* Sibth. & Smith — Արաբախոտ փխրուն — *Pezyxa pykhnay*

CR B 1 ab(ii,iii) + 2 ab(ii,iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Аветисян В. Е. Род *Arabis*. Флора Армении, 5:
175–182. Ереван.
Կազմող՝ Ն. Խանճյան
Compiler N. Khandjyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է անհետացում՝ կապված անբնական գործոնների՝ ռեկրեացիայի ակտիվացման և արածեցման հետ:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Միամյա կամ երկամյա բույս՝ 30–60 սմ բարձրությամբ: Յոդոնները՝ ճյուղավորված: Արմատամերձ տերևները՝ քնարած, միջինները՝ երկարավուն, սուր, հիմքի մոտ՝ սրտաձև ցողունազիրկ: Պսակաբերքերը՝ 7–9 մմ երկարությամբ, սպիտակավուն: Պսակները՝ 6–12 սմ երկարությամբ, քառանիստ տափակացած հարթ փեղկերով, առանցքից թեքված, կախված, ուղիղ կամ կորացած:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Զանգեզուրի ֆրիատիկական շրջանում (Սրաշեն և Ներքին Հանդ գյուղերի շրջակայքում): АОО 8 քառ. կմ, լոկալիտետը՝ 1: Ընդհանուր արեալը, բացի Հայաստանից, ընդգրկում է Արևելյան Նախակովկասը, Արևելյան Անդրկովկասը, Թալիշը, Հարավային Եվրոպան (Բուլղարիա), Հարավարևմտյան Ասիան (Անատոլիա, Արևմտյան Սիրիա):

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է սառնիկ լեռնային գոտում՝ 800–900 մ բարձրությունների վրա, անտառի եզրերին, թփատներում, սովորաբար լանջերին: Շատկում է ապրիլ–մայիս ամիսներին, պաղպղեում՝ հունիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանների սահմանափակություն, աճելավայրերի դեգրադացիա կամ կորստ՝ կապված անտեսական գործունեության ակտիվացման հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Աճելավայրերը պահպանվում է «Շիկահող» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The species faces extinction caused by anthropogenic factor – intensity of recreation and grazing.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual or perennial plants with branched stems 30–60 cm. Basal leaves lyrate; middle cauline ones elongate, acuminate, at base cordate, amplexicaul. Corolla 7–9 mm long, whitish. Silicle 6–12 cm long, curved, 4-edged, drooping.

Distribution. In Armenia it occurs only in Zangezur floristic region (surroundings of Srashen and Nerqin Hand villages). АОО is 8 km², the number of locations is 1. Besides Armenia the main area of distribution comprises East Ciscaucasia, East Transcaucasia, Talish, South Europe (Bulgaria), South–West Asia (Anatolia, East Syria).

Ecological, biological and phytocenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 800–900 meters above sea level, in the forest edges, among shrubs. Flowering from April to May, fruiting in June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the intensity of economic activity.

Conservation actions. Part of the population grows in “Shikahogh” State Reserve. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population.

111. *Asperuginoides axillaris* (Boiss. et Hohen.) Rauschert — Ասպերուգինիդես անուբային — *Asperuginoides pazunskyi* (= *Buchingera axillaris* Boiss. et Hohen.)

$$CR B 1 ab(i, ii, iii) + 2 ab(i, ii, iii)$$

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
 Խերարիունի ճյուղեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Аветисян В. Е. Род *Buchingera*. Флора Армении, 5:
211–212. Ереван.

Կազմող՝ Ն. Խանջյան
Compiler N. Khandjyan

Կարեգործի: Երիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Կով-կատամ հայտնի է միայն Հայաստանում: Տարածման շրջանի մակերեսը 100 քառ. կմ-ից պակաս է, բնակալության շրջանի մակերեսը՝ 10 քառ. կմ-ից պակաս: Տեսակին սպառնում է անհետացում՝ կապված քաղաքացիության և Երևանի սահմանների ընդարձակման հետ:

Հայաստանի Կարմիր զորքի առաջին հրատարակության մեջ բնոյգրկված էր:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Միամյա բույս՝ զեամատարած փռված կամ բարձրացող ճյուղերով, պատված խաքիախամաման մազիկներով: Յարմարները 7–70 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ երկարավուն, կարճ կողմերով: Շաղկիկները՝ միայնակ, սպիտակ պսակաթերթերով: Գորտեր՝ պսակիմանկ կլորավուն, տափակ, տերևների ամուրքներում, միասերմ բներով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում՝ Երևան քաղաքի տարածքում (Հրազդան գետի կիրճ, Նոյքի այգիներ, Ջրվեժ): ԵՕՕ՝ 30 քառ. կմ, ԱՕՕ՝ 8 քառ. կմ, լուկալիտներ՝ 1: Ընդհանուր արեալը, բացի Հայաստանից, ընդգրկում է Իրանի և Միջին Ասիան:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում ծ. մ. 1000–1500 մ բարձրությունների վրա, չոր լանջերին: Մտնում է սարիկ սմին, պաղարեղում՝ մայիսին–հունիսին:

Մահամաւափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանների կտրուտ կամ դեգրադացիա՝ քաղաքաշինության և քաղաքի ընդարձակման պատճառով:

Պատկանություն միջոցառումներ: Պատկանության միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հաստիկ հսկողություն տեսակի նկատմամբ, որոնդական աշխատանքներ նոր տնկելավարների հալամարեման նպատակով, մանիթրինգ:

Category. Critically endangered species. In the Caucasus it is known only in Armenia (Yerevan city). The extent of occurrence is less than 100 km², the area of occupancy is less than 10 km². The species is on the verge of extinction as a result of urbanization and the expansion of Yerevan.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual plant 7–70 cm. Stems prostrate or ascending, covered with glochidiate hairs. Leaves oblong; petioles short. Flowers solitary, white. Silicle rounded, flat, 6–10 mm broad, covered with glochidiate hairs.

Distribution. In Armenia it occurs only in Yerevan floristic region, in the area of the city (Hrazdan river gorge, Nork gardens, Djrvezh). EOO is 30 km², AOO is 8 km², the number of locations is 1. The general area of distribution comprises Iran and Middle Asia.

Ecological, biological and phytocenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1000–1500 meters above sea level, on dry slopes. Flowering in April, fruiting from May to June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by city construction and expansion.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: special control of the population, search of new habitats, monitoring.

112. *Crambe armena* N.Busch — Ծովակաղամբ հայկական — Катран армянский

CRB 1 ab(iii) + 2ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Аветисян В. Е. Род *Crambe*. Флора Армении, 5: 298–299. Ереван.

Կազմող՝ Ն. Խանջյան
Compiler N. Khandjyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հարավային Անդրկովկասի էնդեմիկ: Հայաստանում հայտնի են երկու բուսակետեր, և Նախիջևանում՝ մեկ: Տարածման բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ–ից պակաս է: Արեալը խիստ մասնատված է: Տեսակին սպառնում է անհետացում տնտեսական գործունեության հետևանքով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Բացակայում է CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույսովին մերկ բույս՝ մինչև 60 սմ բարձրությամբ: Ցողունները՝ բարակ, ճյուղավորված: Արմատները տերևները՝ հակաձված, ստորմասերը, կարճ կոթուններով: Պսակաթերթերը՝ սպիտակ, 3,5–4 մմ երկարությամբ: Պսակի ճակնեղջյուրը՝ չբացվող, երկանդամ. ստորինը՝ առանց սերմի, կարճ ծաղկակոթի նման, վերինը՝ մեկ սերմով, խոշոր, գնդաձև կամ ձվաձև:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Շիրակի (Արեգ գյուղի շրջակայք) և Երևանի (Գոռավան գյուղի շրջակայք) ֆլորիստիկական շրջաններում: АОО՝ 8 քառ. կմ: Լոկալիտները՝ 2, միմյանցից հեռացած են 95 կմ: Ընդհանուր արեալը ընդգրկում է Հարավային Անդրկովկասը:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում ծ. մ. 800–1200 մ բարձրությունների վրա, կալիտ լանջերին, կիսաանապատներում: Մտնում է մայիսին, պտղաբերում՝ հունիս–հուլիսին:

Մահմանափակող գործոններ: Տարածման սահմանափակություն, տնտեսական գործունեություն՝ տարածքների յուրացում գյուղատնտեսական նպատակով:

Պահպանության միջոցառումներ: Աճեցիկներից մեկը պահպանվում է «Գոռավանի սկզբնաղբյուր» պետական արգելավայրում, որն ընդգրկված է «Վոսարափի անտառ» պետական արգելոցի սահմաններում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճեցիկներ հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Endemic of South Transcaucasia. In Armenia two locations are found, and one in Nakhichevan. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The area of distribution is severely fragmented. The species faces threat of extinction caused by economical activity.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia. It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial glabrous herb up to 60 cm. Stems thin, branched. Basal leaves obovate, grandidentate; petioles short. Petals white, 3,5–4 mm long. Silicle indehiscent, biarticulate; lower articule seedless, short, pedicels-shaped; upper articule 1-seeded, large, globular to ovoid.

Distribution. In Armenia it occurs in Shirak (surroundings of Areg village) and Yerevan (surroundings of Goravan village) floristic regions. АОО is 8 km², the number of locations is 2, the distance between which is 95 km. Besides Armenia, the species grows in Nakhichevan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 800–1200 meters above sea level, on clay slopes, in semi-desert. Flowering in May, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, economical activity: expansion of arable land.

Conservation actions. One of the populations is found in “Sands of Goravan” reservation which is included in the area of “Khosrov Forest” State Reserve. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population.

113. *Didymophysa aucheri* Boiss. — Զուխարակ Օշկի — Двойчатка Оше
$$CRB\ 1\ ab(iii) + 2\ ab(iii)$$

Կարելզորիա: Արխիեպսկան վիճակում գտնվող տեսակ է, հայտնի են երկու պոպուլյացիաներ Արագած լեռնազանգվածում և Գեղամա լեռնաշղթայում: Արեալը խիստ մասնատված է: Տարածման և բնակություն շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսական սպառնում է անհետացում՝ կապված հատկապես կլիմայի գոյրալ փոփոխության հետ:

Ընդգրկված էր Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ 2՝ հազվագյուտ տեսակ կարգավիճակով:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Բազմամյա գեղամտաբարձ բույսեր՝ փուլի բլմեր առաջացնող, բարձրացող ընձույղներով: Տերևները՝ հաստավուն, հիմքում սեպաձև, խոր բաժանված 3–5 զմային մասերով: Ծաղկակաղր՝ թևալման, 5–10 սմ բարձրությամբ: Ծաղիկները՝ սպիտակ պսակաբեթերով: Պատկերակները՝ 4–8 մմ երկարությամբ, 8–13 մմ լայնության, գորգաձև լիսված բարակակապտ երևողով, (2) 4 սեռովներ:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Արագածի (Արագած լեռան խամնարան) և Գեղամի (Գեղամա լեռնաշղթայի Աղուսարք լեռան գագաթ) ֆլորիստիկական շրջաններում: АОО 8 քառ. կմ, լուկալիտետները՝ 2, իրարից հեռացած են 72 կմ: Ընդհանուր արեալը բնդգրկում է Մեծ Կովկասի արևելյան մասը (լեռնազագագթ՝ Շախ-դաղ), Փոքր Կովկասը (բացի Հայաստանինց մաս և լեռնազագագթ՝ Գյա-միշ), Արևելյան Անատոլիան, Իրանը, Իրաքը և Միջին Ասիան:

Կենսարանական, էկոլոգիական և ֆիզիոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ալպյան գոտում ծ. մ. 3450–3900 մ բարձրությունների վրա, լեռների գագաթնամերձ քարաթափվածքներին, քարքարոտ լանջերին: Շաղկում է հուլիս ամսին, պտղաբերում՝ օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանների սահմանափակություն, կլիմայի գյուրալ փոփոխություն:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյարիզացիայի փնտրիչ մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Two sub-populations are known from Aragats massif and Gegham mountain range. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km². The area of distribution is severely fragmented. The species is on the verge of extinction caused by global climate change.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 2: Rare species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Loosely caespitose perennial plant 5–10 cm, with prostrate or ascending stems. Leaves slightly fleshy, at base cuneate, narrowed into petiole, deeply lobate; lobes 3–5, linear. Pedicels filiform, 5–10 cm long, oblique upward oriented. Flowers white. Silicle 4–8 x 8–13 mm, inflated, double, with globose valves and 2–4 seeds.

Distribution. In Armenia it occurs in Aragats (crater of the Aragats mountain) and Gegham (Aghusark Mountain of Gegham mountain range) floristic regions. AOO is 8 km², the number of locations is 2, the distance between which is 72 km. The general area of distribution includes eastern part of the Greater Caucasus (Shakh-Dagh), Lesser Caucasus (mountain peak Gyamish), East Anatolia, Iran, Iraq, Central Asia.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in alpine belt, at the altitudes of 3450–3900 meters above sea level, on screes near the mountain peaks, on stony slopes. Flowering in July, fruiting in August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, global climate change.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ\References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
 հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Аветисян В. Е. Род *Didymophysa*. Флора Армении, 5:
231. Ереван.

Красная книга Армянской ССР, 1989: 78–79. Ереван.

ԿԱԳԱՌՈՒՄ՝ Ն. ԽԱՆՑՅԱՆ

Compiler N. Khandjyan

114. *Diptychocarpus strictus* (Fisch.) Trautv. — Երկպրդիկ սեղմված — Двоякоплодник прижатый

CR B 1 ab(ii,iii) + 2 ab(ii,iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Аветисян В. Е. Род *Diptychocarpus*. Флора Армении, 5: 149–151. Ереван.

Կազմող՝ Ն. Խանջյան
Compiler N. Khandjian

Կատեգորիա: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Տարածման և բնակության շրջանի մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Մյամյա բույս՝ 10–40 սմ բարձրություն, ստորին մասում՝ հաճախ թափուտ, հազվադեպ՝ մերկ: Տերևները՝ գծային կամ փետրաձև բաժանված գծային մասերի: Շաղկապերը՝ գծային, ծիրանագույն: Պատիճները՝ 25–80 մմ երկարությամբ, կարճ՝ 3–10 մմ երկարությամբ կառուցով, ստորինները՝ չբացվող, վերինները՝ բացվող կամ բոլոր պատիճները միանման՝ չբացվող կամ բացվող (սովորաբար պոպուլյացիայում ներկայացված են բոլոր տարբերակները՝ դրանցից մեկի գերակշռությամբ): Մերմերը՝ միաշաղթ:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆորիատիկական շրջանում, Երասխի շրջակայքում: АОО՝ 4 քառ. կմ: Լուկախեռը՝ 1: Ընդհանուր արեսը ընդգրկում է Հարավային Անդրկովկասը, այդ թվում՝ Նախիջևանը (Նախիջևան, Նեխրամ, Ջուլֆա), Միջին Ասիան, Իրանը, Աֆղանստանը, Պակիստանը:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում ծ.մ. 700–800 մ բարձրությունների վրա, կավային, թույլ աղակալած հողերում, աղբոտ տեղերում: Շաղկում է մայիս ամսին, պտղաբերում՝ հունիսին: Բնության մեջ կատարված ուսումնասիրությունները և փորձնական ցանքերը հաստատում են, որ այս մոնոտիպ ցեղի համար հայտնի հետերակարպիան՝ տարածն ապտղների առկայությունը, կապված է միջավայրի պայմանների, հատկապես խոնավության հետ: Հաստատվել է, որ միևնույն պոպուլյացիայի անհատների մոտ բացվող պատիճները միանման չեն:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանների սահմանափակություն, աճելավայրերի դեգրադացիա կամ կորուստ տարածքների յուրացման և ոռոգման պատճառով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 10 km².

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual plant 10–40 cm, pubescent mainly in basal part. Leaves linear to pinnatifid; lobes linear. Petals linear, purple. Siliqua glabrous or glandulose 25–80 mm long; rostellum 3–10 mm long. Seeds in 1 row, narrowly marginate.

Distribution. In Armenia it occurs only in Yerevan floristic region, in surroundings of Yeraskh village. АОО is 4 km², the number of locations is 1. The main area of distribution includes Nakhichevan (Nakhichevan, Negram, Julfa), Middle Asia, Iran, Afghanistan, Pakistan.

Ecological, biological and phytocenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 700–800 meters above sea level, on clay, slightly saline soils, in ruderal places. Flowering in May, fruiting in June.

The carried out investigations and experimental sowing affirm that heterocarpia (existence of various fruit types) distinctive to this genus is connected with environmental conditions, especially with humidity. It was asserted that the dehiscent pods among individuals of the same population are not similar.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by arable land expansion and irrigation.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.